

V závere diela sa autor snaží upozorniť na aktuálne bezpečnostné ohrozenia pre demokratický právny štát, kvôli ktorým – v mene zachovania slobody a ľudských práv svojich občanov – štát musí používať efektívne opatrenia. Je však otázne, či terajšia koncepcia ľudských práv mu to umožňuje a či by používajúc drastické metódy neprestal byť právnym a demokratickým (a teda hodným ochrany).

Ľudské práva by však „nemali byť svätuškársky zneužívané. Ľudské práva je potrebné chápať ako práva všetkých jedincov, teda dvojstranný, či viacstranný vzťah, ktorý nie je spojený nielen s právami, ale aj záväzkami, či povinnosťami, a to tak vertikálnymi (jednotlivec-štát), ako aj horizontálnymi (jednotlivec-jednotlivec)“ (s. 286). Jasne teda platí, že ľudské práva musia byť spojené aj s povinnosťami voči spoločnosti a štátu.

Z textu diela sa dajú vyextrahovať otázky, ktoré doktor *Milan Hodás* v stále ešte trocha nemesnej podobe otvára: Naozaj máme priznať ľudské práva úplne všetkým? Nemalo by byť ich priznanie niečím podmienené? Napríklad nejakými povinnosťami? Existuje teda recipročný vzťah, v ktorom sa ľudské práva podmieňujú plnením nejakých povinností? Môžu sa vyskytnúť situácie, kedy je možné ich zo strany legitímnej verejnej moci obmedziť alebo odoprieť? Vieme definovať verejný záujem, ktorý umožňuje obmedziť ľudské práva vybraných jednotlivcov alebo skupín? Môže to byť napr. vyššia miera úžitku pre napr. veľkú skupinu, než je výška škody, ktorú utrpí jednotlivec alebo menšia skupina?

Čo s mimoriadne brutálnymi porušovateľmi ľudských práv (prípád *Breivik*) alebo jednotlivcami či skupinami, ktoré principiálne našu aktuálnu podobu ľudských práv na základe vlastnej ideológie odmietajú a chcú presadiť spoločenský model, ktorý by ich v sebe neobsahoval a ak áno, tak v odlišnej a veľmi osobitej forme (fašisti, islamskí fundamentalisti)?

Možno takmer s určitosťou predpovedať, že odpovede na tieto otázky budú spoludeterminovať podobu našej civilizácie na dlhé desaťročia, ak nie storočia. Kniha doktora *Milana Hodása* je tak u nás jednou z prvých lastovičiek znovuotvorenej diskusie o ľudských právach, v ktorej sa už nechceme uspokojiť len s ich pozitívno-právnou enumeráciou, po ktorej nasleduje obligátne deklarovanie, že ľudské práva a základné slobody sú „neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné“.

Aj to je jeden z dôvodov, prečo je recenzované dielo hodné pozornosti.

Daniel Šmihula*

Kosek Jan. Jak (ne)být sám (se) sebou. Problém autenticity. Zrod a cíle moderního člověka ve světle filozofie a literatury. Praha: Dokořán, 2015, 327 s.

Téma modernity, respektive popisu človeka se v ní pohybujícího, lze bezpochyby považovat za téma čtenářsky vděčné – co jiného, když ne naše současnost a její kořeny by si mělo zasloužit naši pozornost? Dílo *Jana Koseka* nazvané *Jak (ne)být sám (se) sebou. Problém autenticity. Zrod a cíle moderního člověka ve světle filozofie a literatury* se vděčnému tématu pečlivě věnuje, činí tak navíc originálním způsobem.

Knihu můžeme označit za knihu *pomezí*, tj. stojící, a to hned v několika rovinách, na hranici mezi různými oblastmi. O jaká pomezí se jedná? V první řadě o způsob zkoumání moder-

* Doc. JUDr. et MUDr. Daniel Šmihula, PhD., Dr. Iur., Stredoeurópska vysoká škola v Skalici. E-mail: dsmihula@hotmail.com.

nity a moderního člověka. Autor si k němu vybral nejen díla *filozofická*, ale také díla *literární*. Zároveň text svědčí o tom, že se autor v obou oblastech bezpečně orientuje a že disponuje širokým přehledem. Pracuje s klasickými díly italskými, francouzskými, německými či anglickými, která příležitostně doplňuje také poukazy na autory české, severské a španělské. Provázání filozofie s literaturou přitom funkčně přispívá k ilustraci i snazšímu uchopení filozofických myšlenek. Příkladem budiž *Nietzscheho* oslava přirozených instinktů, síly a nerovnosti, představená (i) prostřednictvím díla s názvem *Čandala* švédského spisovatele *Augusta Strindberga*. Díla, ve kterém hlavního hrdinu, vzdělance a učitele, zneužívá a ponižuje správce panství, jenž má mrzké jednání „prostě v krvi“. Ohavnost správcových činů hrdinu postupně přivádí k úvahám o relativní hodnotě lidského života a potřebě očistění společnosti od těch, kteří ji tyranizují. Vybuzen zdravými instinkty a za pomoci svých vědomostí naplánuje rafinovanou vraždu...

Další setkání různých oblastí lze spatřovat ve skutečnosti, že kniha sice zpracovává *odbornou látku*, využívá při tom však stylu srozumitelného a čtivého, až se čtenář téměř neubrání dojmu, že čte *knihu beletristickou*. Například při úvahách o moderním paradoxním tlaku na seberealizaci spočívající v povinné poslušnosti vlastních náklonností (v kantovském smyslu) se čtenáři dostane konstatování, že *by nám určitě neublížila přiměřená léčba Kantem*. V pasážích, ve kterých je přece jen třeba pracovat s méně přístupnou terminologií, čeká čtenáře vždy alespoň stručné vysvětlení. (Kupříkladu při poukazu na *Dostojevského* pohled na demokracii dojde k vysvětlení použité ochlokracie.) Filozofické úvahy navíc doplňují nejenom literární ilustrace, ale také – často více než pozoruhodné – životní „příběhy“ jejich autorů a související zajímavosti, které usnadňují orientaci v množství autorů a myšlenek tím, že přispívají k jejich individualizaci. Za všechny zmiňme poznámku o *Schopenhauerově* zapřísáhlém staromládenectví a odporu k ženám, který je uveden do souvislosti s jeho komplikovaným vztahem ke strohé matce.

Pomezí postavení textu prospívá a činí z něj publikaci nejen informačně bohatou, ale i čtivou. Mezioborovost by pak čtenáře neměla překvapit právě u *Jana Koseka*. Autora, vysokoškolského učitele na Právnické fakultě UK, který se (s právním vzděláním) věnuje v činnosti odborné i pedagogické zejména sociální psychologii a sociologii práva. S *Janem Kosekem* se navíc čtenář na stránkách knihy setkává, a to nejen nepřímo prostřednictvím volby témat, autorů a jejich děl, ale především v místech, kde jsou autoři a představená díla *Kosekem* komentována, zasazována do kontextu, shrnována. Z celého textu je pak patrné autorovo „střední“ naladění, když opakovaně vyslovuje varování před přístupem „nic než“.

K pozitivnímu hodnocení je třeba doplnit ještě tři poznámky kritičtějšího charakteru, přičemž první z nich s výše uvedenou chválou komplementárně souvisí. Lehkost autorova pera, respektive šíře záběru, s kterou k tématu autenticity přistupuje, může totiž ne zcela pozorného čtenáře svést k tomu, že dílo přestane vnímat jako systematicky zpracované. Systematiku sice posiluje relativně chronologické zpracování, spíše ji však neprosvítá svižné střídání autorů z různých zemí, ani volnost, s jakou jsou zpracovány názvy jednotlivých kapitol. (Např. kapitola nesoucí název *Cíl jako šance, past i oběť* s podkapitolami *Ulovený lovec*, „*Bajka o včelách*“, *produktivní zlo*, *práce a spěch* tápajícímu čtenáři na přesnější představě nepřidá. Totéž platí pro čtenáře, který knihu na čas odložil, a proto pozapomněl, o čem přesně pojednával již přečtený text.) Plynulost a provázanost jednotlivých částí textu tak znamenají riziko „přehlédnutí“ toho, že již hovoříme o jiném místě či jiné době, což přece jen může pro vnímání obsahu hrát významnou roli.

Poznámka druhá směřuje k samotnému pojmu *autenticita*, kterému je kniha věnována. Z textu je zřejmé, že se uvedeného tématu bezpochyby týká, konzervativnější čtenáři by ovšem – domnívám se – ocenili, pokud by alespoň základní nastínění obsahu pojmu nalezli

co možná nejdříve. *Jan Kosek* však explicitní identifikaci obsahu pojmu odkládá téměř až na samý konec díla (s. 273 a 274) za pojednání o *Ivanu Klímovi* a *Ivanu Martinu Jirousovi*. Své pojetí obsahu přitom toliko naznačuje s upozorněním, že se jedná o kategorii nesnadno definitivně uchopitelnou. (Konečně, závěr knihy nese název *Autenticita jako stálá výzva*.) Pořádkumilovného čtenáře takové konstatování jistě nepotěší, z knihy je ovšem patrné, že pojetí autenticity se u různých autorů liší a že zkratka může znamenat mnohé. Je jistě dobře, že autor na tuto skutečnost poukázal, nabízí se ovšem úvaha, zda by čtenáři neusnadňovalo čtení, pokud by na řečené chápání pojmu byl upozorněn už na samém počátku.

Poznámka poslední spočívá v poukázání na to, že čtenář hledající v knize významnější přesahy do oblasti práva nebude uspokojen. Ne snad, že by téma hledání autenticity moderního člověka nemělo s právem styčné body. Jak upozorňuje autor, má-li autenticita spočívat v rozvíjení vnitřní svobody člověka, musí se nezbytně konfrontovat s požadavky společnosti (tj. i právem). Současně pak okolí člověka (společnost) umožňuje a přispívá k jedincovu niternému dialogu. Právnicka tak může čtení inspirovat už v nejobecnější rovině. Ptá-li se kniha po tom, jací *přirozeně* jsme, v závislosti na odpovědi můžeme formulovat (normovat), jací bychom *měli být* a jak toho dosáhnout – hledíme-li na sebe pesimisticky, nabízí se snaha bránit naší nepěkné přirozenosti, shledáme-li náš obraz podobný spíše andělům, není třeba se obávat... Neuspokojení eventuálního čtenáře-právnicka tedy nebude pramenit ze skutečnosti, že mu nemá publikace co nabídnout, avšak z faktu, že přesahy k právu explicitně neidentifikuje. Mám za to, že se jedná o autorův záměr – svým dílem chce v první řadě oslovit člověka, lhostejno, jakého je zaměstnání či povolání. Čtenáře-právnicka je však třeba na řečené upozornit. Bude-li chtít knihu číst v první řadě optikou svého právnictví, musí vynaložit zvýšené úsilí.

I přes uvedené připomínky kniha *Jana Koseka* představuje publikaci hodnou doporučení. Publikaci, ve které poučení a příležitost k zamyšlení najde stejně tak odborník, jako laik.

Tomáš Friedel*

* Mgr. Tomáš Friedel, Katedra politologie a sociologie Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: friedel@prf.cuni.cz. Zpráva vznikla v rámci programu P04 *Institucionální a normativní proměny práva v evropském a globálním kontextu*.